

Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

HISTORISK
Temaer (<http://www.historie-online.dk/temaer-9>)

(/)
HistorieLab (<http://www.historie-online.dk/historielab>)

Arkiv (<http://www.historie-online.dk/arkiv>)

Bliv medlem (<http://www.historie-online.dk/bliv-medlem>)

🏠 (/) > Lokalhistorie (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie>) > Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > København og historien 1-8

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/rudkoebing>)

Mest læste artikler

København og historien 1-8

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 534

Del artikel: **f**

([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[og-historien-1-8](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[og-historien-1-8](https://twitter.com/home?status= Aktiviteten kan ses på http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

([https://twitter.com/home?](https://twitter.com/home?status= Aktiviteten kan ses på http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[status= Aktiviteten kan](https://twitter.com/home?status= Aktiviteten kan ses på http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[ses på](https://twitter.com/home?status= Aktiviteten kan ses på http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[http://www.historie-](https://twitter.com/home?status= Aktiviteten kan ses på http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[online.dk/boger/anmeldelser-](https://twitter.com/home?status= Aktiviteten kan ses på http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[5-5/lokal-og-](https://twitter.com/home?status= Aktiviteten kan ses på http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[slaegtshistorie/koebenhavn-](https://twitter.com/home?status= Aktiviteten kan ses på http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[og-historien-1-8](https://twitter.com/home?status= Aktiviteten kan ses på http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[in](https://twitter.com/home?status= Aktiviteten kan ses på http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[mini=true&url=http://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[online.dk/boger/anmeldelser-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[5-5/lokal-og-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[slaegtshistorie/koebenhavn-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

[og-historien-1-8&title=\)](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-og-historien-1-8)

Lige nu I dag 7 dage 28 dage

Historien bag Mors Dag
(<http://www.historie-online.dk/temaer-9/arstidens-skikke-14-14-14/mors-dag-22-22/historien-bag-mors-dag>)

TV-tips, uge 19, 2022
(<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-19-2022>)

Juletræets historie
(<http://www.historie-online.dk/temaer-9/arstidens-skikke-14-14-14/jul-32-32/juletraets-historie>)

Hvorfor holder vi Bededag?
(<http://www.historie-online.dk/temaer-9/arstidens-skikke-14-14-14/bededag-23-23-23/hvorfor-holder-vi-bededag>)

Danmarks sidste heks
(<http://www.historie-online.dk/temaer-9/arstidens-skikke-14-14-14/sankt-hans-27-27-27/danmarks-sidste-heks>)

Indira Gandhi - Historiens Aktører nr. 68
(<http://www.historie-online.dk/temaer-9/artikler-51-51/historiens-aktoerer/indira-gandhi-historiens-aktoerer-nr-68>)

Tre dage i april
(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/romaner/tre-dage-i-april>)

København og historien bd. 1-8,

Gad. ill., 128 sider pr. bind. Forlagets pris pr. bind: 149,95 kr. Samlet pris: 899,95 kr.

Niels Henrik Andreasen Bind 1: Før byen 12.000 f.v.t. – 1000, Hanna Dahlström Bind 2: Byen bliver til 1000-1200, Vivi Lena Andersen Bind 3: Kampen om byen 1200-1550, Rikke Simonsen Bind 4: Kongens by 1550-1700, Peter Wessel Hansen Bind 5: Med vold og magt 1700-1850, Jakob Ingemann Parby Bind 6: Den grænseløse by 1850-1920, Kirsten Benn Lykkebo Bind 7: Livet i husene 1920-1980, Anders Møller Bind 8: Byen rejser sig 1980-2020.

Af Jakob Ørnberg, historiker, ph.d.

Det sidste store værk om Københavns Historie udkom i seks bind i 1980. Meget er sket siden, så derfor er det også på sin plads at Gads Forlag i samarbejde med arkæologer og historikere fra Københavns Museum og Københavns Stadsarkiv nu har udgivet en ny historie om København i otte bind.

Seriens kronologiske afgrænsning starter i 12.000 f.v.t. og slutter i 2020, så med både rensdyrjægere, ærkebisper, sporvognskonduktører, overborgmestre og slumstormere som rejsefødere i fortidens København kommer læseren på alle måder vidt omkring. I forhold til bøgernes opbygning og udseende har redaktionen tydeligvis ladet sig inspirere af andre og lignende bogserier, hvad enten vi nu taler 100 Danmarkshistorier eller Tænkepauser. Bøgerne er trykt med fast ryg i et praktisk og kvadratisk format, der er lige til at proppe i rygsækken inden turen går til København. Hver forfatter har fået det samme antal sider (119 stk. inklusive illustrationer) til sin disposition. Hele serien er smukt illustreret med genstandsfotos, malerier, kobberstik, tegninger og fotografier med relation til Københavns historie. Mere fremmedartede ord og begreber som "Hafina Metropolis" "Adressekontoret" "Frederiksberg" forklares desuden her i særskilte, korte og kulørte afsnit.

På papiret må man som læseren lede længe efter de alenlange litteraturlister og læssevis af fodnoter, som danske byhistorikere til alle tider ellers har haft for vane at bygge deres værker på. Fraværende er disse formalia dog ikke. Alle henvisninger og informationer ligger nemlig diskret placeret som pdf-filer på Gads Forlags hjemmeside. Her kan man så klikke sig ind under den enkelte bog og finde yderligere oplysninger. Undertegnede gjorde et par gange forsøget og fik her adgang til så vel fyldstøgende litteraturlister som omfattende noteapparater. Formalia er således på plads, selvom det altså kræver adgang til skærm og wifi. Selv med blot bogen i hånden bliver man dog heller ikke helt snydt for relevante referencer. Således præsenterer hver forfatter på s. 127 i sit bidrag fem specifikke værker, som han/hun har benyttet sig af.

Og nu til selve værket om Københavns historie. Det siger næsten sig selv, at det i bd. 1 om tiden 12.000 f.v.t. – 1000 e.v.t. er arkæologien frem for dokumenterne, der tages i ed. Det bliver fortællingerne bestemt ikke ringere af. Det er et fascinerende faktum, at der i rundkørslen på Boelandsvej befinder sig en aldrig åbnet gravhøj fra bronzealderen, og undertegnede kan ikke længere gå en tur igennem Fælledparken uden at sende en tanke til den jæger, der her for tusindvis af år siden forliste en pilespid, da han var på jagt efter et af områdets elsdyr.

Man kan efter læsningen af første til fjerde bind godt få den tanke at København er Nordens Atlantis, hvor så godt som ethvert spadetik under asfalt og brosten (tak til Københavns Metro!) hver vigtige vidnesbyrd om en for længst forsvundet verden op i dagslyset. Det være sig kamme, fingerringe, lokumstønder, nedlagte kirkegårde, knogler, smuldrerede bropiller og for længst sløjfede fæstningsværker. Det er et netop et af denne series allerstærkeste kort, at arkæologerne her får lov til at fremlægge og opsummere deres mange flotte fund og nye iagttagelser fra de sidste tyve år.

Et emne, som ethvert byhistorisk værk med respekt for sig selv må forholde sig til, er naturligvis spørgsmålet om, hvorfor den pågældende by så ligger, hvor den ligger? Skyldes Københavns fødsel med alt til byen hørende af Tivoli, Amalienborg og Den lille Havfrue ærkebiskop Absalon, der jo på så vel Højbro Plads som på Københavns rådhus fortsat præsenteres og hyldes som byens grundlægger? Eller var der andre faktorer i spil? Handelspladsen Havn, der med tiden skulle blive til Købmændenes Havn og endelig København, lå i 1000-tallet i et trafikalt og økonomisk knudepunkt. Her var der optimale muligheder for vækst. Fra vest førte landevejen fra Roskilde frem til Havn og mod øst var der Øresunds flaskehals, hvor den internationale skibstrafik mellem Vesteuropa og Østersøen passerede. Her sikrede Amager og adskillige småholme skibene en sikker havn, som det store skånske sildemarked på den anden side af Øresund ikke var leveringsdygtig i. Netop de millioner af sild, der hvert efterår passerede i farvandet ud for København må have trukket ikke blot salt og sildetønder, men også handelsfolk og håndværkere til lokaliteten. På s. 111 i bd. 3 "Byen bliver til. 1000-1200" nedtoner Hanna Dahlström ganske vist sildens betydning for København, mens Vivi Lena Andersen i det efterfølgende bd. 4 "Kampen om byen. 1200-1550" på s. 76-78 til gengæld taler silden op. Ikke mindst fordi der i forbindelse med udgravninger på Kongens Nytorv er fundet nedgravede opbevaringsskakter med silderester i, der kan dateres til år 1200. Her kan læseren så have fornøjelsen af at drage sine egne konklusioner.

Under alle omstændigheder havde Havns indbyggere andre aktiver end blot sild til deres rådighed. Nord for Havn lå de store sjællandske skove, der igennem århundreder var leveringsdygtige i brændsel og bygningstømmer til byen og borgerne. Vendte de kommende københavnere blikket mod syd, var der forbindelser til de nordtyske handelsbyer og den store verden med alle dens varer og viden. Absalon skal altså næppe have hele æren for, at det gik som det gik.

I Rikke Simonsens "Kongens By", der dækker årene 1550-1700, kunne denne anmelder godt savne, at de skriftlige kilder havde fået lidt mere plads på bekostning af arkæologien. Først og fremmest fordi de bevarede aktstykker med relation til Københavns historie i disse 150 år vokser i så vel omfang som emner. Til eksempel kan anføres den udgivne beskrivelse af rådmænd Laurits Hansens købmandsgård med alle dens værelser, møbler og kunstgenstande fra 1628. Her gør arkivalierne det muligt at komme helt tæt på livet hos det velstående og selvbevidste købmænds- og rådsaristokrati i Christian 4.s København.

Sidst, men ikke mindst, kunne man netop i bind 4 for første gang og med fordel have givet plads til erindringerne fra nogle af de mennesker, der levede i 1600-tallets København og siden fortalte om det. Her tænkes især på den altid -ifølge ham selv i hvert fald - uskyldige islænding Jon Olafsson, der var i Christian 4.s tjeneste som bøsseskytte. Eller hvad med den knotne engelske gesandt Robert Molesworth, der efter sit ophold i København 1689-1692 også havde et og andet at sige om den danske hovedstad?

Ovenstående kritikpunkter betyder bestemt ikke, at dette bind ikke holder samme høje faglige niveau som resten af serien. Også her er der ny viden og gode historier at hente. Undertegnede har i andre sammenhænge betragtet Christian 3. som en lutheransk landskægt, men her tegnes et andet og langt mere nuanceret portræt af kongen som manden bag store ombygninger og moderniseringer af Københavns Slot. Barnebarnet Christian 4. var altså ikke den første i kongerækken, der virkede som bygherre i København. Endelig er det også hos Simonsen, at man i både bogstavelig og overført betydning får serveret københavnernes historie fra den anden ende. Det sker i afsnittet "Latrinerne fortæller" hvor indholdet fra 1600-tallets lokummer og affaldskasser med al deres indhold af frø, pollen, parasitter, DNA og dyreknogler fortæller om måltider, indkøbsmuligheder, forsyningslinjer og sygdomme, som vi ellers ikke har viden om andre steder fra. Fra bord til jord fristes man til at sige!

Niels Henrik Andersen	Per Byen	12.000 f.v.t. - 1000
Hanna Dahlström	Byen bliver til	1000 - 1550
Vivi Lena Andersen	Kampen om byen	1550 - 1700
Rikke Simonsen	Kongens By	1550 - 1700
Peter Wassel Hansen	Mid vild og magt	1700 - 1850
Johak Ingemann Parby	Det gamle by	1850 - 1920
Kristen Benn Lythcke	Levet i byen	1820 - 1980
Anders Møller	Byen rejser sig	1980 - 2020

Det første dybe dyk ned i det gigantiske menneskebad af tusindvis af arbejdende, råbende, skrigende, drikkende, hørende, sladrede, kæmpende og festende københavnere får man for alvor serveret i Peter Wessel Hansens bd. 5: "Med vold og magt. 1700-1850". Her bindes de 150 års lange udviklingslinjer fra 1700-tallets hårdt slående lutheranske ortodoksi til Guldalderens oplyste og naturlige borgerskab elegant sammen. Det sker med historierne om den gravide tjenestepige Ingeborg Christensdatters grumme skæbne og håndværkersønnen Harald Hartvig Kaysers barndomserindringer om udflugter og traveture i Københavns grønne omegn.

Da den spændetrøje af volde og bastioner, som de skiftende konger i århundreder havde omringet hovedstaden med, blev revet ned i 1852, igangsatte tætte alliancer mellem de københavnske finansyrster, fabriksere, investorer og magistraten på Københavns rådhus hovedstadens buldrende udvikling. I forhold til befolkning, byggeri og industri flød den gamle middelalderby på alle måder nu udover sine gamle grænser. 1839-1873 voksede antallet af dampmaskiner i København fra blot 15 enheder til 210 enheder, mens der i 1860 alene i Nørrebro kvarteret boede flere mennesker end i Odense. Derfor giver det også rigtig god mening at bd. 6, der omhandler årene 1850-1920 bærer titlen "Den grænseløse by".

De nye industrielle tider og den medfølgende befolkningsvækst manifesterede sig ikke mindst i anlæggelsen af de berømte og berygtede brokvarterer. Nørrebro var kendt som arbejderkvarteret med de store lejekaserner, de børnerige arbejderfamilier og de tætpakkede lejligheder, mens Vesterbros kreaturslagterier, på alle måder brogede forlystelselsliv og mange hoteller lejrede sig naturligt omkring Hovedbanegården. Endelig var der så det lidt mere eksklusive Østerbro, som i 1850'erne var velhavende københavneres tilflugtssted fra bykernens støj og møg.

Det er også fra og med "Den grænseløse by. 1850-1920" at billedsamlingerne fra Københavns Stadsarkiv og Københavns Museum for alvor kan bringes i spil. Ikke mindst i Kirsten Benn Lykkebos "Livet i husene. 1920-1980", der udgør seriens velskrevne bd. 7, træder vi over dørrinnet og kommer indenfor i de små lejligheder. Det være sig både hos på den alle måder velpolstrede familie Sommer i Borgergade 3 i 1920 og i et meget saneringsmodent køkken i Sofiegade 3 i 1962. Det er tankevækkende at det blot er 60 år siden, at folk boede og levede under så kummerlige forhold som i Sofiegade. Sammen med de 3.500 erindringer fra ældre københavnere, der blev indsamlet i henholdsvis 1968 og 1995 kan man her komme helt tæt på livet i hovedstadens huse, gader og sporvogne. Disse erindringer ligger til overflødighed offentligt tilgængelige på Københavns Stadsarkivs hjemmeside, så har man mulighed for selv at gå på opdagelse.

Undertegnede har til tider i festligt lag postuleret, at det tidligere Sovjetunionen begynder øst for Valby Bakke. Læser man den karakteristiske af København 1980-1990 som Anders Møller præsenterer i seriens sidste og ottende bind "Byen rejser sig. 1980-2020" viser det sig, at der faktisk er noget om snakken. For 30-40 år siden var København på alle parametre en slidt by, der godt kunne minde om en af Østblokkens faldefærdige og stærkt forurenede industribyer. Omkring 1980 var Københavns havn mere eller mindre opgivet, fabrikkerne var flyttet andre steder hen, arbejdsløsheden og den sociale armod var tårnhøj. Lejlighederne var nedslidte og håbløst umoderne, mens fødselstallet raslede ned. Alle disse gebrækkeligheder faldt i sagens natur tilbage på kommunekassen. Hvor København tidligere havde været mulighedernes by, der trak arbejdskraft og ressourcer til sig fra hele Danmark, var der nu tale om en by, som de rige, de raske og de ressourcerstærke flygtede fra.

Hvis man vil have et tidsbillede af al elendigheden henviser Anders Møller med god grund til Olsen-banden, hvis planlægning af kommende lyssky aktiviteter ofte finder sted på Københavns beskidte og mennesketomme havneområder. Dengang var der næppe nogen, der ville vove at tage et hovedspring i den beskidte og kviksvøvsfyldte havn, men siden er der her kommet havnebad og kajacker til. Sammen med københavnernes forkærlighed for altaner siger disse havnebad faktisk en hel del om den udvikling fra slidt industriby til videns- og serviceby, som København har gennemgået i de sidste årtier. Nu behøver man ikke længere at flygte ud af byen for at få adgang til frisk luft og rent badevand. Disse goder er dette nye København også leveringsdygtig i.

Det er sin sag at samle Københavns historie fra den sidste istid til det kønsinkluderende logo på Rådhuspladsens offentlige toiletter på sammenlagt 1.000 sider. Disse otte bind leverer dog en på alle måder velskrevet, vidende og til tider også meget vittig introduktion til Københavns historie og hovedstadens udvikling fra middelalderens beskedne og sildestinkende handelsplads til 2020'ernes Copenhagen Pride og syltede grannåle på Noma. Her er ikke mindst Anders Møllers veloplagte fortælling om den københavnske cyklistkultur – eller mangel på samme – munter læsning for en nordjyde. Hvis man vil vide endnu mere, kan man naturligvis altid gå via Gads Forlag og klikke sig igennem litteraturlister og fodnoter. Et endnu bedre forslag vil dog være at begive sig ud på Københavns gader og stræder med sin nye viden fra bøgerne i frisk erindring og se nærmere på nogle af de omtalte bygninger, torve og andre lokaliteter. Husk blot at se efter cyklisterne. Besøg evt. Københavns Museum undervejs. Dens udstillinger om byens historie og de otte bøger supplerer nemlig fornemt hinanden. Tak for turen!

[Historie-online.dk, den 12. april 2022]

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/rudkoebing>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

KØBENHAVN - SET Gennem gamle billeder

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/koebenhavn-set-gennem-gamle-billeder>)

NÆSTVED MUSEUM 1917-2017

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/naestved-museum-1917-2017>)

ROSKILDES GULDALDER

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/roskildes-guldalder](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/lokal-og-slaegtshistorie/roskildes-guldalder)